

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ทางเลือกที่จะทำแท้ง: การพิทักษ์สิทธิผู้หญิงของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิดของนักวิชาชีพที่มีต่อทางเลือกที่จะทำแท้ง บทบาทในการพิทักษ์สิทธิ รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติต่อทางเลือกที่จะทำแท้ง ใช้การศึกษาแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ภายใต้กรอบแนวคิดที่สังคมมีต่อการทำแท้ง แนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยบรรทัดฐานเกี่ยวกับเพศวิถี บรรทัดฐานในทางศาสนา และบรรทัดฐานในทางกฎหมาย แนวคิดสตรีนิยม แนวคิดสตรีนิยมว่าด้วยสิทธิในการควบคุมร่างกาย รวมทั้งแนวคิดการพิทักษ์สิทธิ วัตถุประสงค์การศึกษาค้นคว้านี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงสภาพของปัญหา รวมทั้งการนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างวิชาชีพเพื่อแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและตรงกับความต้องการของผู้หญิงที่ประสบกับปัญหานี้ให้ได้มากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการทำแท้งและมีส่วนในการรณรงค์เคลื่อนไหวและสนับสนุนทางเลือกที่จะทำแท้ง แบ่งเป็น 10 วิชาชีพประกอบไปด้วย บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม นักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพผู้หญิง นักวิชาการ นักสิทธิมนุษยชน นักสังคมสงเคราะห์ บุคลากรทางศาสนา ตัวแทนภาครัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อสารมวลชน นักการเมือง จำนวนทั้งสิ้น 21 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (ดังผลการศึกษาในบทที่ 4) โดยในการศึกษาค้นคว้านี้เลือกศึกษาเฉพาะนักวิชาชีพที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ทางเลือกที่จะทำแท้งถือเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้หญิง เนื่องจากการทำแท้งเป็นปัญหาเรื้อรังและยังไม่สามารถหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้ตรงกับความต้องการของทุกฝ่ายได้ ขณะเดียวกันทางเลือกนี้ถือเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้หญิงในการที่จะตัดสินใจต่อเนื้อตัวร่างกายของตนเอง นอกจากนี้ก็เพื่อเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้หญิง ซึ่งทางเลือกที่จะทำแท้งไม่ใช่การทำการทำแท้งเสรีอย่างที่สังคมเข้าใจ แต่การร้องขอทางเลือกนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ความสำคัญกับสุขภาพของผู้หญิง เพราะทราบได้ว่าการทำแท้งยังคงเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ต้องทำแบบปกปิด ก็ยังคงเป็นช่องทางให้ธุรกิจการทำแท้งแบบผิดกฎหมายคงอยู่ต่อไป ส่งผลให้ผู้หญิงหลายคนต้องจบชีวิตลงจากการทำแท้งที่ไม่ถูกกฎหมายนี้

ผลการศึกษารูปเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดของนักวิชาชีพที่มีต่อ “ทางเลือกที่จะทำแท้ง”
 2. บทบาทการพิทักษ์สิทธิผู้หญิงในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ
 3. แนวทางในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้าใจ
- รายละเอียดของแต่ละส่วนมีดังนี้

แนวคิดของนักวิชาชีพที่มีต่อ “ทางเลือกที่จะทำแท้ง”

บุคลากรทางการแพทย์

เนื่องจากหน้าที่ของแพทย์คือการให้บริการเพื่อให้คนในสังคมมีสุขภาพที่ดี การทำแท้งเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงได้รับอันตรายและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ บุคลากรทางการแพทย์ในฐานะผู้ให้บริการซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงแต่กฎหมายอาญาวาดด้วยความผิดฐานทำให้แท้งลูกทำให้แพทย์ไม่สามารถให้บริการได้เนื่องจากการทำแท้งเป็นเรื่องผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังพบมีปัญหาในเรื่องของการการตีความตามตัวบทกฎหมาย ขณะเดียวกันแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 305 แล้วก็ตามแต่ด้วยความเชื่อส่วนตัว ทำให้แพทย์บางคนไม่อยากจะทำ และที่สำคัญปัญหานี้ถือเป็นความผิดทางอาญา

นักวิชาการ

นักวิชาการ โดยเฉพาะนักวิชาการสตรีพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าบรรทัดฐานในทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อทางเลือกที่จะทำแท้งมากที่สุดคือแนวอุดมการณ์ที่ผูกพันผู้หญิงไว้กับความเป็นแม่ ภายใต้ระบบแบบชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกหล่อหลอมให้เชื่อว่าจุดหมายสำคัญของการเกิดมาเป็นผู้หญิงคือการเป็นแม่ ซึ่งเป็นความจริงในทางชีวภาพ หากแต่การแบ่งบทบาทโดยใช้เพศสรีระ (sex) ซึ่งภาระหน้าที่หลักของผู้หญิงอยู่ที่การสืบพันธุ์และหน้าที่นี้ถูกกำหนดจากสังคมให้เป็นภาระสำคัญยิ่งใหญ่ในชีวิตของผู้หญิง ทำให้สังคมกำหนดว่าเมื่อผู้หญิงตั้งครรภ์แล้วต้องยอมเสียสละทุกอย่าง พร้อม ๆ กับต้องยึดบทบาทความเป็นแม่นั้นเป็นศูนย์กลาง บทบาทอื่น ๆ ของผู้หญิงถือว่าเป็นเรื่องรอง ผู้หญิงไม่ว่าจะมีลูกหรือไม่มีลูก ก็จะได้รับกรอบมสั่งสอนผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เริ่มต้นมาจากครอบครัว ส่งผลให้ภาพความเป็นแม่ของผู้หญิงยังมีความชัดเจนมากขึ้น และการนิยามบทบาทหลักผู้หญิงในแบบนี้ ส่งผลให้ทางเลือกนี้

กลายเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับบทบาทของผู้หญิงในเรื่องความเป็นแม่ ทำให้สังคมมองว่าการให้ทางเลือกนี้กับผู้หญิงก็คือการให้แม่สามารถฆ่าลูก ซึ่งนักวิชาการสตรีมองว่า สถาบันความเป็นแม่คือการบังคับให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่ แม่เป็นสถาบันของการเลี้ยงดูเด็ก การที่ผู้หญิงตั้งท้องแล้วยอมอุ้มท้อง คลอดลูก การทำแท้งจึงกระทบกับส่วนของความเชื่อที่ว่านี้ การที่สังคมสร้างบรรทัดฐานให้ผู้หญิงว่าแก่นของผู้หญิงเท่ากับความเป็นแม่ ถือว่าเป็นการควบคุมร่างกายของผู้หญิงในอีกทางหนึ่ง ซึ่งการกำหนดบทบาทความเป็นแม่นี้ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของคนในสังคมและตัวของผู้หญิงเองอย่างมหาศาล เนื่องจากการพูดถึงสิทธิในการเลือกที่จะทำแท้งของผู้หญิงเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยากสำหรับคนที่เชื่อว่าความเป็นแม่ถือคือแก่นหลักของความเป็นผู้หญิง ทำให้ทางเลือกนี้กลายเป็นทางเลือกที่ถูกมองว่าผิดศีลธรรม ขณะเดียวกันการที่ผู้หญิงไม่มีสิทธิเลือกก็สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ไร้สิทธิ เพราะภาษาที่พูดถึงเนื้อตัวร่างกายหรือสิทธิในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิของผู้หญิงจึงเท่ากับความเป็นแม่ ดังนั้นการพูดถึงแม่ในฐานะที่เป็นทางเลือกจึงเป็นเรื่องที่คนไม่สามารถทำความเข้าใจได้ ส่งผลให้สังคมละเลยกับสิทธิในการควบคุมร่างกายของผู้หญิง

นักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพผู้หญิง

นักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพผู้หญิง ให้เหตุผลว่าทางเลือกที่จะทำแท้งถือเป็นสิทธิในการควบคุมอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิงซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ผู้หญิงควรจะเข้าถึงบริการที่ปลอดภัย ราคาไม่แพง ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้หญิงต้องบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากปัญหานี้ นอกจากนี้ยังเห็นว่า แค่เพียงการขยายเงื่อนไขในการทำแท้งให้กว้างมากขึ้น อาจจะยังไม่เพียงพอ จึงเสนอให้ยกเลิกกฎหมายอาญาว่าด้วยการทำแท้งมาตรา 301-305 แล้วร่างกฎหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อรองรับ

บุคลากรในทางศาสนา

ภิกษุยอมไม่สามารถสนับสนุนให้มีการทำแท้งได้ในทุกกรณีไม่มีข้อยกเว้น แต่ในแง่ของกฎหมายเห็นว่ากฎหมายการทำแท้งเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยและไม่เป็นธรรม นอกจากนี้การทำแท้งยังเป็นปัญหาในทางจริยธรรมที่นับวันสังคมจะขาดความเข้าใจในเรื่องจริยธรรม ขณะที่การทำแท้งถูกเชื่อมโยงเข้ากับการฆ่าแต่ที่สำคัญและเป็นปัญหาคือเป็นเรื่องของ “แม่ฆ่าลูก” บุคลากรในทางศาสนา พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า ถ้า “การทำแท้งคือการฆ่า” คำถามที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณา คือ “ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไหร่” ตามนิยามของคำว่า “ชีวิต” ทั้งในทางศาสนาและในทางกฎหมาย ขณะเดียวกันแม้พุทธศาสนาจะสอนให้คนมีความเชื่อในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” กล่าวคือใครทำอะไรย่อมได้รับผลจากการกระทำนั้นอย่างไม่มีข้อยกเว้น แต่ในทางสังคม กรรมควรจะเป็นเรื่องของมนุษย์ที่จะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการละเมิดต่อข้อยกเว้นนั้น

บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมองว่ากฎหมายการทำแท้งของไทย เป็นกฎหมายอาญาที่มีบทลงโทษทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาจะกำหนดต่อเมื่อการกระทำนั้นถือว่าเป็นความชั่วร้ายอย่างรุนแรง เป็นการกระทำที่รัฐจำเป็นต้องออกมาปราบปรามอย่างจริงจัง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วถือเป็นโทษที่ก้าวล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ก็ยังขาดความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วก็ไม่มีการออกแต่กลับใช้การลงโทษเป็นหลัก ลงโทษผู้หญิงที่พลั้งพลาด ถือว่าเป็นการซ้ำเติมผู้หญิง เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะรับได้ในสมัยนี้ การที่กฎหมายการทำแท้งของไทยที่ห้ามการทำแท้งโดยเด็ดขาด นอกจากข้อยกเว้น 2 ข้อ คือเมื่อการตั้งครรภ์นั้นเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมารดา และการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการที่หญิงนั้นถูกล่วงละเมิดทางเพศ ในความเป็นจริงแล้วการทำแท้งจากข้อยกเว้น 2 กรณีนี้เกิดขึ้นน้อยมาก ส่งผลให้ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์เนื่องจากเหตุผลที่นอกเหนือจากนี้ต้องตัดสินใจพึ่งพาการทำแท้งแบบผิดกฎหมาย สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายการทำแท้งไม่สามารถที่จะห้ามการทำแท้งได้จริง

นักสังคมสงเคราะห์

ขณะที่นักสังคมสงเคราะห์ให้เหตุผลว่าทางเลือกที่จะทำแท้งเป็นทางเลือกที่สำคัญ เนื่องจากในบางกรณีการทำแท้งเป็นเรื่องที่จำเป็น ขณะเดียวกันจากประสบการณ์ในการรับรู้หรือการทำงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และผู้หญิงที่ทำแท้ง ทำให้เห็นผู้หญิงที่ได้รับอันตรายจากการทำแท้งที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งเด็กที่เกิดจากครอบครัวที่ไม่พร้อม ที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมที่เป็นจริง แม้ความเป็นแม่จะถือว่าเป็นเหตุผลใหญ่รวมทั้งข้อโต้แย้งต่าง ๆ ในทางศาสนาที่มีอิทธิพลแต่การให้ทางเลือกนี้กับผู้หญิงถือเป็นการให้สิทธิแก่ผู้หญิงในการเลือกที่จะตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง รวมทั้งทางเลือกนี้ถือว่าเป็นสิทธิในการควบคุมเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ซึ่งสิทธิของผู้หญิงแม้จะดูเหมือนดีขึ้นแต่ในความเป็นจริงสิทธิของผู้หญิงก็ยังคงถูกแทรกแซงจากผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย

นักสิทธิมนุษยชน

นักสิทธิมนุษยชนมีแนวคิดว่าสิทธิในการควบคุมร่างกายและสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้หญิง ในประเทศไทยแม้การทำแท้งจะเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย แต่ถ้ามีเงินทุกอย่างก็สามารถทำได้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ไม่อาจที่จะปฏิเสธได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีช่องว่างระหว่างชนชั้นอย่างมหาศาล การทำแท้งจึงเป็นการทำแท้งที่เสรีสำหรับคนที่มีเงิน แต่เหนืออื่นใด สิทธิมนุษยชนของเรื่องนี้อยู่ที่การให้สิทธิที่ผู้หญิงจะมีทางเลือกที่จะตัดสินใจกับเนื้อตัวร่างกายของตนเองได้อย่างเต็มที่ ภายใต้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านและสมบูรณ์

สื่อสารมวลชน

สื่อสารมวลชนให้เหตุผลว่า ผู้หญิงควรมีโอกาสเลือกตามความต้องการของตัวเอง มากกว่ากลัวการถูกตริตรวดจากสังคม นอกจากนี้การมีโอกาสได้มองเห็นปัญหาและมีโอกาสได้ไปพูดคุยกับผู้หญิงที่ประสบปัญหา ทำให้เห็นว่าสื่อมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนในสังคม ซึ่งการนำเสนอข่าวในบางครั้งก็ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงและทางเลือกนี้เป็นอย่างสูง โดยเฉพาะคำที่สื่อเลือกที่จะใช้เรียกผู้หญิง ขณะที่ไม่เคยมีใครตั้งคำถามกับความจำเป็นของผู้หญิง รวมทั้งสถานะของผู้หญิงที่ทำให้ต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกนี้

ตัวแทนภาครัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตัวแทนจากภาครัฐแม้จะยอมรับทางเลือกที่จะทำแท้ง แต่ก็เป็นการยอมรับแบบมีเงื่อนไข เนื่องจากเรื่องนี้ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง การกำหนดนโยบายในเรื่องนี้จึงไม่สามารถทำได้ อย่างชัดเจน ทำให้การทำงานจำเป็นต้องสนับสนุนทางเลือกอื่น ๆ ของผู้หญิงเช่นบริการจัดให้มีบ้านพัก การทำข้อตกลง (MOU) ระหว่างโรงพยาบาล การหาครอบครัวเพื่อรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายทางเลือกนี้ให้กว้างขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำงานที่มีความเกี่ยวข้อง รวมถึงการทำวิจัยเพื่อหาข้อมูลของผู้หญิงที่ได้ รับผลกระทบจากการทำแท้งที่ผิดกฎหมาย ขณะเดียวกันก็เห็นว่าในอนาคตกฎหมายการทำแท้งมีความเป็นไปได้ที่จะถูกหยิบขึ้นมาเพื่อแก้ไข

นักการเมือง

นักการเมือง ให้เหตุผลว่าทางเลือกที่จะทำแท้งเป็นปัญหาทางวัฒนธรรมมากกว่าทางกฎหมาย ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้าหากเราไปดูสถิติการทำแท้งของประเทศต่าง ๆ ตัวเลขจะไม่นัยยะของความแตกต่างมากนัก นอกจากนี้ยังมองว่าการทำแท้งเป็นปัญหาสังคมและที่ผ่านมาในประเทศไทยต้องยอมรับว่าปัญหาสังคมยังไม่ค่อยได้รับการแก้ไขมากเท่าที่ควร แต่ในอนาคตปัญหาสังคมซึ่งรวมถึงปัญหาการทำแท้งจะได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่รัฐหยิบปัญหาสังคมขึ้นมาแก้ไขด้วยความแหลมคมจะทำให้รัฐน่าสนใจ ขณะเดียวกันก็มองว่าการทำแท้งควรจะให้ออกจากกฎหมายอาญา แต่ถ้ายังจะห้ามการทำแท้งต่อไปควรจัดให้อยู่ในพระราชบัญญัติพิเศษ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมีแนวคิดที่เห็นร่วมกันว่า ทางเลือกที่จะทำแท้งเป็นทางเลือกที่มีความสำคัญและจำเป็น เนื่องจากแม้จะมีกฎหมายห้ามการทำแท้ง แต่ก็ไม่สามารถห้ามไม่ให้ผู้หญิงไปทำแท้งได้จริง การทำแท้งเถื่อนจึงยังอยู่คู่สังคมไทยตลอดมา ซึ่งปัญหานี้ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณไปเป็นจำนวนมากเพื่อใช้ในการรักษาผู้หญิงที่ได้รับอันตรายจากภาวะแทรกซ้อนที่เนื่องมาจากการทำแท้งที่ไม่ถูกวิธี

ขณะเดียวกันสิทธิในการควบคุมร่างกายถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ผู้หญิงทุกคนควรจะได้รับ เพื่อที่จะสามารถควบคุมอนามัยเจริญพันธุ์ของตนเอง รวมทั้งสามารถเข้าถึงการทำแท้งที่ปลอดภัย แม้จะมีใครมองว่าการให้ทางเลือกนี้แก่ผู้หญิงถือว่าเป็นการละเมิดบรรทัดฐานของความเป็นแม่และบรรทัดฐานในทางสังคม รวมทั้งบรรทัดฐานในทางศาสนา หากแต่การเคลื่อนไหวเพื่อขอทางเลือกนี้ก็เพื่อที่จะให้ผู้หญิงทุกคน ทุกชนชั้น มีสิทธิอย่างเท่าเทียมในการเข้าถึงการบริการที่ปลอดภัย ไม่ใช่ว่าผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้นที่สามารถไปรับบริการทำแท้งที่ปลอดภัยได้ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการทำแท้งที่ถูกกฎหมายในโรงพยาบาลหรือคลินิกเอกชนในบางประเทศ ขณะที่ยังมีผู้หญิงอีกเป็นจำนวนมากต้องทำแท้งแบบหลบ ๆ ซ่อน ๆ ในสถานบริการที่ผิดกฎหมายซึ่งไม่สามารถควบคุม ตรวจสอบและรับรองได้ว่าจะปลอดภัยมากน้อยแค่ไหน ในขณะเดียวกันผู้หญิงอีกหลาย ๆ คนไม่มีเงินเพียงพอที่จะไปรับบริการ ทั้งการทำแท้งที่ถูกกฎหมายหรือการทำแท้งที่ผิดกฎหมาย ก็ตัดสินใจที่จะทำตามความเชื่อของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม นักวิชาชีพอย่างนักวิชาการสตรี นักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพผู้หญิง และบุคลากรทางศาสนา มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการทำแท้งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นขาวหรือดำ เพราะการทำแท้งเป็นเรื่องเฉพาะตัว ไม่มีใครสามารถตัดสินใจแทนใครได้ อีกทั้งทั้งการได้เถียงเรื่องการทำแท้งไม่ใช่เรื่องที่จะสามารถพูดกันได้ง่าย ๆ เพราะเป็นเรื่องที่กระทบกับจิตใจของคน แต่ที่สำคัญคือการตัดสินใจว่าจะทำแท้งหรือไม่ เป็นเรื่องยากสำหรับผู้หญิงเพราะการที่ผู้หญิงเลือกที่จะยุติการตั้งครรภ์ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลและความจำเป็นใด ๆ เป็นเรื่องที่สร้างบาดแผลให้กับผู้หญิงทั้งทางร่างกายและจิตใจ แม้จะตระหนักว่าความเป็นแม่ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นในฐานะแนวอุดมการณ์ซึ่งอุดมการณ์ความเป็นแม่นี้มีอิทธิพลในการกำกับผู้หญิงอย่างมหาศาล

ขณะที่การเคลื่อนไหวเพื่อขอทางเลือกนี้ แม้จะยังไม่ได้รับการยอมรับมากนักหากแต่เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเมื่อมีการเปิดเผยข้อเท็จจริงให้เห็นถึงสถานการณ์ของปัญหาได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิต่างก็มีแนวคิดที่เห็นพ้องกันว่า เมื่อผู้หญิงหลายคนยังคงมีความจำเป็นต้องใช้ทางเลือกนี้เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิต ก็ถึงเวลาที่สังคม คนในสังคม รวมทั้งผู้มีอำนาจในสังคมจะเข้าใจและช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมให้มากที่สุด

2. บทบาทการพิทักษ์สิทธิผู้หญิงในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ

ในประเทศไทย “การทำแท้ง” เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย “ทางเลือกที่จะทำแท้ง” จึงเป็นเรื่องที่ไม่เคยได้รับการตอบสนองหรือยอมรับ จากการศึกษา พบว่าบทบาทของนักวิชาชีพในการพิทักษ์สิทธิผู้หญิงแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ประกอบด้วย บทบาททางด้านวิชาการ การวิจัยและพัฒนา บทบาทในการเคลื่อนไหวของนักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพและบทบาทในการปรับเปลี่ยนแนวคิดที่สังคมมีต่อทางเลือกที่จะทำแท้ง ซึ่งการดำเนินการของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้พิทักษ์สิทธินั้น อาจเป็นการดำเนินการทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ที่ผ่านมามีนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องพยายามที่จะรณรงค์เคลื่อนไหวเพื่อขอทางเลือกที่จะทำแท้ง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่พยายามจะรวบรวมข้อมูลและสถิติเพื่อใช้ยืนยันถึงสภาพของปัญหา นักวิชาการที่พยายามจะใช้ทฤษฎีเพื่อสนับสนุนสิทธิในการควบคุมร่างกาย บุคลากรทางศาสนาพยายามที่จะยกเหตุผลเรื่องจุดกำเนิดของชีวิต โดยใช้ทฤษฎีการกลับชาติมาเกิดเป็นข้อโต้แย้ง นักสิทธิมนุษยชนที่มองว่าทางเลือกนี้ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน บุคลากรในทางกฎหมายชี้ให้เห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันของสังคมและไม่เป็นธรรมสำหรับผู้หญิง รวมทั้งนักสื่อสารมวลชนกับความพยายามที่จะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเพื่อสร้างความเข้าใจกับสังคมมากกว่าจะใช้ภาพมายาคติแบบเดิม ๆ รวมทั้งนักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพของผู้หญิงที่พยายามถ่ายทอดเสียงของผู้หญิงที่ประสบปัญหาออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ แต่ภาครัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งควรจะมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาลับนึ่งเฉย ไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหานี้ ทั้ง ๆ ที่ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงและเรื้อรังและส่งผลกระทบต่อสังคม

3. แนวทางในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหามาและสร้างความเข้าใจ

แนวทางในการปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้าใจต่อ “ทางเลือกที่จะทำแท้ง” ของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 ลักษณะ ประกอบด้วย การรณรงค์เชิงนโยบายเพื่อขอแก้ไขกฎหมายการทำแท้ง การประสานความร่วมมือของวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสร้างนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหามา และการสร้างระบบบริการทางเลือกแก่ผู้หญิงที่ประสบปัญหา ซึ่งทั้งหมดเป็นการดำเนินการเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่ประสบปัญหา และเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้หญิง โดยใช้ฐานซึ่งมาจากแนวคิดของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปฏิบัติในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ฝ่ายที่เสียเปรียบได้รับความเป็นธรรมทางสังคม เนื่องจากการทำแท้งเป็นปัญหาสังคมที่ทุกฝ่ายจำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อแก้ไขทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน เพราะการทำแท้งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งในทางสังคม การเมือง

เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการนำแนวคิดของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมาสู่การปฏิบัติก็เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม ทั้งทางด้านกฎหมาย ธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมหรือนโยบายของรัฐบาลในระดับต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

“ทางเลือกที่จะทำแท้ง” แม้จะมีการเรียกร้องทางเลือกนี้กันมาอย่างยาวนาน หากแต่ทางเลือกนี้ยังไม่เคยได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในสังคมไทยไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด “การทำแท้ง” ยังคงเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ส่งผลให้ผู้หญิงที่จำเป็นต้องเลือกทางเลือกนี้เพื่อแก้ปัญหา ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงทางเลือกนี้ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งมีที่มาจากผลการศึกษา ทั้งจากเอกสารและภาคสนาม ดังนี้

1. ควรพิจารณายกเลิก หรือแก้ไขกฎหมาย รวมถึงนโยบายที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเข้าถึง “ทางเลือกที่จะทำแท้ง” ซึ่งได้แก่

1.1 ควรยกเลิกกฎหมายอาญามาตรา 301-305 ว่าด้วย “ความผิดฐานทำให้แท้งลูก” เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบัน ขณะเดียวกันควรจะมีการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องขึ้นใหม่เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิงได้อย่างรอบด้าน

1.2 ควรยกเลิกอุปสรรคและนโยบายต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงทางเลือกนี้ได้ เช่น การอนุญาตให้ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ในช่วง 3 เดือนแรกสามารถที่จะยุติการตั้งครรภ์ได้ หรือกรณีที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเด็กในครรภ์เมื่อคลอดออกมาแล้วจะพิการ เป็นต้น

1.3 ควรยกเลิกหรือแก้ไขอุปสรรคบางประการ ถึงแม้ว่าไม่ได้เป็นอุปสรรคโดยตรงในการเข้าถึงทางเลือกนี้แต่ก็ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจ เช่น การอนุญาตให้เด็กผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนมีโอกาสได้ตั้งครรภ์ต่อขณะเดียวกันก็ได้รับสิทธิที่จะศึกษาต่อด้วยพร้อม ๆ กัน

2. การสร้างความรู้และปรับทัศนคติที่ถูกต้องต่อ “ทางเลือกที่จะทำแท้ง”

2.1 การสร้างความรู้ ปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึง “ทางเลือกที่จะทำแท้ง” เกิดจากการที่ภาครัฐและตัวของผู้หญิงเองขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชน (Reproductive rights are human rights) และหัวใจของสุขภาพผู้หญิง ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขที่เหมาะสมจึงควรต้องนำความรู้ทางวิชาการเข้ามาพิจารณาเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมีแนวทาง ดังนี้

2.1.1 การวิจัยเพื่อสะท้อนปัญหา เป็นการเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้งในแง่มุมและรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะทางสถิติสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของปัญหาทั้งในแวดวงของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องและในสังคม

2.1.2 การวิจัยเพื่อค้นหาหรือทดลอง มาตรการ วิธีการป้องกัน แก้ไขและช่วยเหลือ ทั้งนี้ นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอาจจะศึกษาตามวิชาชีพของตนเองหรือลักษณะของสหวิชาชีพ รวมทั้งในลักษณะของการทดลองเพื่อนำไปสู่การพิทักษ์สิทธิผู้หญิงที่ชัดเจนและได้ผลดีต่อไป

2.2 การปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานทางด้านสุขภาพของผู้หญิง ทั้งในภาครัฐและเอกชนจะต้องทบทวนการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ว่า ละเลยต่อปัญหาของผู้หญิงหรือไม่ และมีการช่วยเหลือผู้หญิงตรงกับปัญหาหรือไม่ ขณะเดียวกันอาจต้องมีการให้ความรู้ในเรื่องนี้ รวมทั้งทักษะในการทำงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ขณะเดียวกันควรที่จะได้มีการนำข้อมูลที่หน่วยงานหรือองค์กรพบมาเผยแพร่ให้สังคมเกิดความเข้าใจต่อปัญหานี้ รวมทั้งมีการประสานงานทั้งในรูปแบบสหวิชาชีพ และระหว่างองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมจึงควรดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะบุคลากรทางสาธารณสุข ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องนี้โดยตรง ควรมีการดำเนินการเพื่อสร้างความรู้ที่มีความอ่อนไหวต่อประเด็นในเรื่องเพศ (Gender sensitivity) โดยการอบรมให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างถูกต้อง

2.2.2 สำหรับผู้หญิง องค์กรทั้งภาครัฐและองค์กรภาคประชาชน ควรมีการดำเนินการเพื่อสร้างความรู้ให้กับผู้หญิง ไม่ควรมีแต่มาตรการเชิงรับคือตามแก้ไขปัญหานั้น แต่ควรมีมาตรการเชิงรุกเพื่อเข้าไปให้ความรู้แก่ผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กวัยรุ่น ทั้งทางด้านการคุมกำเนิด การวางแผนครอบครัว ไปจนถึงสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เพื่อให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะกำหนดชะตาชีวิตเกี่ยวกับระบบเจริญพันธุ์ด้วยตัวเอง

2.2.3 สำหรับผู้ชาย ควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ชายในเรื่องเพศและการเอาเปรียบทางเพศ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องเพศ

2.3 การปรับทัศนคติ ในปัจจุบัน แม้ว่าการทำแท้งจะมีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ตามมาตรา 305 ที่ออกโดยแพทยสภาเพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ หากแต่ในความเป็นจริงนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบุคลากรทางการแพทย์รวมทั้งคนในสังคมบางส่วนก็ยังคงมีอคติต่อเรื่องการทำแท้ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจต่อสังคมไทย ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน เพื่อให้เข้าใจว่าสิทธินี้

ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ผู้หญิงทุกคนควรจะได้รับโอกาสในการตัดสินใจเพื่อที่จะควบคุมภาวะอนามัยเจริญพันธุ์ของตัวเอง

3. รัฐควรมีกระบวนการเพื่อที่จะลดอุปสรรคในการเข้าถึงทางเลือก

แม้กฎหมายจะอนุญาตให้สามารถทำแท้งได้ใน 2 เดือนไขประคบด้วยเมื่อการตั้งครรภ์นั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือข่มขืนและการตั้งครรภ์นั้นเป็นปัญหาต่อสุขภาพของมารดา หากแต่ในปัจจุบันยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกมากมายที่ทำให้ผู้หญิงจำเป็นต้องเลือกทางเลือกนี้ ขณะเดียวกันการจะเข้าถึงทางเลือกนี้ก็มีความแตกต่างกันตามฐานะของผู้หญิงแต่ละกลุ่ม กล่าวคือผู้หญิงที่มีเงินสามารถทำแท้งได้ทั้งในโรงพยาบาลหรือในคลินิกเอกชนที่ให้บริการ ขณะที่ผู้หญิงที่ยากจนไม่มีสิทธิที่จะเข้าถึง บางคนอาจต้องทำตามความเชื่อของตัวเอง ส่งผลให้ผู้หญิงได้รับอันตรายบางครั้งอาจถึงแก่ความตาย

ในความเป็นจริงภาครัฐยังไม่เคยมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาเรื่องนี้แม้จะมีความพยายามเสนอขอเพื่อให้มีการแก้ไขเงื่อนไขของกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

4. รัฐควรมีกระบวนการให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิงอย่างรอบด้านและเป็นระบบ

เนื่องจากมีข้อค้นพบว่า การขาดข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเวลาที่ผู้หญิงประสบกับปัญหา ผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการแก้ไขปัญหาด้วยการทำแท้งถ้าหากมีทางเลือกอื่น ๆ บริการลำดับแรกที่รัฐจำเป็นต้องจัดให้คือ การให้คำปรึกษาและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยกระบวนการในการให้คำปรึกษาต้องเริ่มต้นจากข้อจำกัดในชีวิตของผู้หญิงคนนั้น ขณะเดียวกันการพูดคุยนี้ก็ควรควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือก ทางออกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ซึ่งกระบวนการนี้มุ่งหวังที่จะให้ผู้หญิงสามารถมองเห็นปัญหาและทางออกของตนเองได้อย่างชัดเจน รวมทั้งสามารถรับผลจากการตัดสินใจที่จะตามมาได้ ขณะเดียวกันถ้ามีการตัดสินใจเลือกที่จะทำแท้ง รัฐควรจัดให้มีการบริการให้คำปรึกษาทั้งก่อนทำและหลังทำ ประกอบด้วย การทำแท้งที่ปลอดภัย ถูกกฎหมาย ราคาถูก เป็นส่วนตัวและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งมีการติดตามดูแลสภาพร่างกายและจิตใจภายหลังการทำแท้ง ไปพร้อม ๆ กับการให้ข้อมูลและคำปรึกษาเรื่องการคุมกำเนิด

เพื่อให้ข้อเสนอแนะดังกล่าวได้ผลอย่างแท้จริง ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคประชาชน รวมทั้งตัวของผู้หญิง ควรเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การรับรู้ถึงสภาพของปัญหา พร้อมทั้งร่วมกันแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไข เพื่อที่ผู้หญิงจะได้ไม่ต้องเดินทางไปถึงทางเลือกอย่างทีคนในสังคมเป็นกังวลและเกรงกลัว